

Paulien Cornelisse

En dan nog iets

Uitgeverij Atlas Contact
Amsterdam/Antwerpen

Eerste druk februari 2012

Tweede druk februari 2012

Derde druk februari 2012

Vierde druk februari 2012

Vijfde druk maart 2012

Zesde druk juli 2012

© 2012 Paulien Cornelisse

Auteursfoto Tessa Posthuma de Boer

Omslagontwerp voorzijde Paulien Cornelisse

Omslagontwerp achterzijde Suzan Beijer

Typografie binnenwerk Zeno

Illustraties binnenwerk Paulien Cornelisse

Drukker HooibergHaasbeek, Meppel

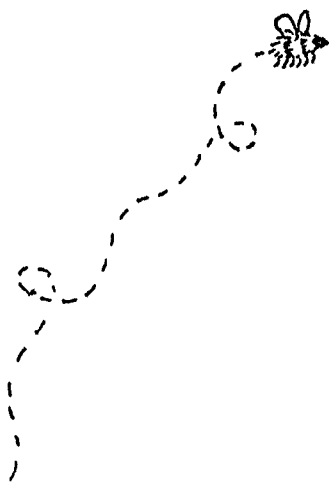
ISBN 978 90 254 3803 6

D/2012/0108/909

NUR 320

www.atlascontact.nl

Wees maar niet bang, al gaat het over jou.

VOORWOORD

Ook als je zegt: ik ben geen taalpurist, dan denken mensen dat je een taalpurist bent. Als je je bezighoudt met taal, dan zul je ook wel vinden dat mensen alles 'goed' moeten uitspreken en uitdrukken.

Ik ben geen taalpurist. Taalpuristen zijn mensen die zó ontzettend genieten van de Nederlandse taal dat ze er een beetje opgewonden van raken. Ze worden verdrietig als ze iemand 'hun hebben' horen zeggen. Dit zijn zeurpieten die vermoedelijk vies eten en slechte sex hebben. Maar ik heb er verder geen onderzoek naar gedaan.

Ik ben geen taalpurist, want daarvoor vind ik taal veel te leuk. Vooral als je erdoor verrast wordt.

Een tijdje geleden zat ik in een trein in het oosten van het land. Naast mij kwamen twee jongemannen zitten, ze waren mid-twintig, ze zagen er stoer uit. Ze hadden baarden, maar van het coole soort, en een van de twee had ook nog een hoedje op om dat hippige te benadrukken.

Ze gingen zitten, en het eerste wat de een tegen de ander zei was: 'Zoooo. Als we in Enschede zijn wil ik écht even je naaimachine lenen.'

Dit was het laatste wat ik had verwacht.

Kort daarop zag ik een heel erg softe man met sandalen met sokken erin. Hij zei in zijn telefoon: 'Maar kun jij aangeven hoe lang je er dan niet bent? Kun je anders aan die psycholoog vragen of hij een indicatie kan geven van hoe lang die depressie gaat duren? Want ik zit ook met mijn planning. Ja, kun je dat vragen? Bedankt man.' Dit klonk allemaal helemaal niet sandaal-met-sok-erin. Vooral dat 'bedankt man' stond hem heel erg vreemd.

Als het over kleding gaat, dan kun je nog wel eens zeggen: 'Leuke broek, maar hij staat je niet.' Bij taal gaat dat niet. 'Sorry, maar uw taal staat u niet.'

Alleen pubers doen dat, bij hun moeder, als die in een onbewaakt moment van moderniteit ineens iets 'vet' vindt. 'Mahammmm,' zeggen ze dan, en de moderne moeder zegt dan: 'Dat mag ik toch wel zeggen? Jullie zeggen het ook.' Maar ze weet het diep in haar hart natuurlijk donders goed: pubertaal staat haar niet.

Over zulk soort dingen denk ik graag na. Dat de ene persoon 'hun hebben' zegt en de andere persoon niet, dat is mij eerlijk gezegd worst.

Ik ben geen taalpurist. Ik vind taal juist leuk.

PS: Veel van de stukken in dit boek verschenen elders in andere vorm. Ik schreef ze bijvoorbeeld voor *NRC.next*, of ik las ze voor in het radioprogramma *Klare Taal* van

Arie Bras, van Radio Nederland Wereldomroep. Sommige tekeningen verschenen eerder op de achterpagina van *NRC Handelsblad*. Veel van de teksten in de tekeningen werden geuit door u. Gehoord op straat, op de radio, in de trein. Waarvoor dank.

LEUK-LEUK

In het Nederlands kun je vrij veel woorden verdubbelen. Leuke woorden zijn dat. Denk aan hè hè, kom kom, nou nou, zo zo, gut gut en poe poe.

Er is een andere categorie verdubbelingen, en die is nog veel leuker. Meisje 1: 'Hij studeert Nederlands. En hij roeit. Hij is wel leuk.' Meisje 2: 'Oké... Maar is ie leuk? Of is ie leuk-leuk?' 'Leuk' betekent dat iemand aardig is, maar dat is je broertje ook. Leuk-leuk betekent dat je je kunt voorstellen dat er uiteindelijk dingen gaan gebeuren zonder onderbroek. (In het Engels komt deze dubbeling trouwens ook voor. 'Do you like him? Or do you like him like him?')

Dit soort dubbelingen zijn geloof ik bedoeld om de 'serieuzere' vorm van het oorspronkelijke woord uit te drukken. 'Ik ben niet echt een meisje-meisje', want meisje-meisjes, dat zijn archetypische meisjes, die altijd roze dragen en nooit naar de wc gaan – of alleen voor kleine plasjes.

Nog een voorbeeld: 'Ik ben gestopt als invalhulp op

het kinderdagverblijf, ik werk nu bij het ministerie. Leuk, maar wel echt een baan-baan.' Niet alleen maar geld verdienen, nee, je dient je nu serieus en volwassen te gedragen, want je hebt een baan-baan.

Het is breed toepasbaar. Wie bijvoorbeeld de stap van appartement naar 'huis met tuin en zolder' heeft gemaakt, heeft nu eindelijk een huis-huis.

Je kunt er zelf creatief in zijn. Gehoord: 'Ik was niet echt een student-student.' (Ergo, ik studeerde wel, maar zoop niet, zat niet bij een vereniging, en had geen wisselende contacten.)

Die creativiteit omtrent verdubbeling kan ook te ver gaan. Er zijn mensen die zo enthousiast zijn over het verdubbelen, dat ze het doen op een totaal onbegrijpelijke manier. Ik heb wel eens iemand horen zeggen: 'De sfeer was echt, zeg maar, gezellig-gezellig.' Betekent dat dan echt gezellig? Of juist nepgezellig, met stukjes uitgedroogde leverworst op prikkertjes? Hm. Nogal vaag-vaag.

EVEN

'Hee, even. Als iedereen gewoon even normaal en rustig luistert dan kan Gerard-Jan gewoon vertellen over zijn buxushaagproject en dan kunnen we daarna gewoon aan de koffie. Goed? Goed.'

O, MAG IK DAT?

Gottegot, wat mogen we toch veel tegenwoordig. Als je het vergelijkt met de Middeleeuwen of zo. Met vakantie, passief én actief stemrecht, noem maar op.

Misschien is het daarom dat het woord 'mogen' zo enorm in zwang is geraakt.

Bevind je je in een horecagelegenheid en wil je afrekenen middels de pinpas, dan is het meteen: 'U mag even de pas door de gleuf halen', wat vagelijk obscene klinkt, maar dat terzijde. Het gaat hier om het mogen. Bedoeld wordt: moeten. Maar dat is natuurlijk onbeleefd. Begrijpelijk, want die hele Befehl-ist-Befehlmentaliteit is alweer een ruime zestig jaar niet echt *hot* meer.

'Mogen' is weliswaar beleefd, maar het heeft ook iets heel schooljufferigs. 'Jullie mogen je dicteeschriftjes pakken.' En: 'Jij mag héél snel je mond gaan spoelen, jongedame.' Of: 'Jij mag even op de gang gaan staan tot je weer afgekoeld bent.' Heel fijn, dat dat mag.

In het ziekenhuis is het ook een festijn van dingen die mogen. Je mag je kleren even uitdoen, dan mag je even op de tafel gaan liggen, dan mag je even tot tien tellen en dan zijn we zo weer klaar. Er zou natuurlijk

ook gewoon een verzoek geformuleerd kunnen worden. 'Zoudt u op de tafel willen gaan liggen?' Maar waarschijnlijk lijkt dat toch te veel op de opening van een discussie ('Nou, willen, willen, ik wil eigenlijk helemaal niet op die tafel. Nu ik erover nadenk.').

Eigenlijk overal waar een vage machtsverhouding bestaat die niet uitgesproken wordt, is er sprake van 'mogen'. Als er wel op een duidelijke manier iets wordt bevolen, dan wordt meestal 'dienen' gebruikt. 'U dient uw papieren bekertjes in de GROENE afvalbak te deponeren!' Geen wonder dat zulk soort taal alleen geschreven wordt. In gesproken vorm zou het te gênant zijn en zou het al snel worden: 'U mag uw bekertje daarin gooien, hoor. Hallo. Uw bekertje. Mag daarin. Juist. Dank u.'

Er zijn mensen die zich zo doodergeren aan 'mogen als bevel', dat ze elke keer als ze hun pas door de gleuf mogen halen, wanhopig roepen: 'O, mag ik dat!' Deze mensen worden nooit begrepen.

WEES VOORZICHTIG MET JEZELF

'Na drie maanden werken in die kantoorboekhandel heb ik echt tegen mezelf gezegd: "Lidy, dit is roofofbouw op je lichaam."'

EN DAN ZIT JE ERAAN VAST

Ik koester warme gevoelens voor een snackbar in Amsterdam-Oost die Snackbar 'Hallo' heet. Vooral die aanhalingstekens vind ik lief. Ik denk dat alles al geregeld

was rondom de nieuwe snackbar, en dat toen bij de notaris ineens de naam opgeschreven moest worden. De snackbarhouder in spe was dat vergeten, en heeft toen in blinde paniek 'hallo' opgegeven. Toevalligerwijs een gouden greep, want niemand vergeet Snackbar 'Hallo'.

Winkels krijgen wel vaker een naam die alleen in een toestand van verminderde toerekeningsvatbaarheid bedacht had kunnen worden. In Ridderkerk zag ik een woondecoratiewinkel die Sophie's Choice heet. Het doet er blijkbaar niet toe dat die naam refereert aan een uiterst droeve film over een vrouw (gespeeld door Meryl Streep) die gedwongen wordt te kiezen welke van haar twee kinderen vermoord zou worden in Auschwitz.

Het gekke is: de woondecoratiewinkel in Ridderkerk is niet de enige Sophie's Choice. Ooit zag ik al een schoonheidsinstituut dat ook zo heette.

Enig zoeken op internet leert dat het daar niet bij blijft. Verschillende kapsalons heten zo. En een Belgische bloemenwinkel (ook voor rouwstukken).

Ook in Engelstalige landen doet Sophie's Choice het goed. Een *fish and chips*-zaak in Birmingham. Een modewinkel in Leeds. En niet te vergeten: in Australië maakt het bedrijf Sophie's Choice natuurlijke hondensnoepjes – zonder toevoegingen!

Waarschijnlijk heet bij al deze bedrijven de eigenares Sophie. Deze Sophie heeft zo'n beetje vagelijk gedacht: was er niet een film met mijn naam erin? 'Het

was mijn keuze om eindelijk mijn eigen bloemenzaak te hebben... dus ik noem hem Sophie's Choice!' Het trieste is dat er blijkbaar niemand in de omgeving van zo'n Sophie is geweest die heeft gezegd: 'Meid, enig, maar denk er nog eens over na.'

Overigens heb je het bij andere gruwelijke oorlogsfilms minder. Goed, er blijken behoorlijk wat restaurants te zijn die Goodmorning Vietnam heten. Maar 'Schindler's List, voor al uw bruidsarrangementen', dat zie je nog niet.

KNOTS

Ik hoorde iemand zeggen: 'Ik ga gewoon de héle kerst lekker knus naast die kerstboom zitten!' 'Knus' betekent niet alleen knus, maar klinkt ook knus.

Andere knusse woorden zijn (en hier kunnen natuurlijk individuele verschillen bestaan): jottem, joe-pie, knurft, ratjetoe, snufferd, bups ('met de hele bups'), en knots (in de betekenis van 'gek'). Het woord 'knots'

is groot gemaakt door de jeugdserie *De familie Knots* (Familie Knots, Familie Knots, Familie Knòòòts, ke-nots, ke-nots), 1980-1984.

Nog niet zo lang geleden hoorde ik hoe het woord 'knots' nieuw leven werd ingeblazen door iemand van de politiebond. Hij had het over de wel erg gulle declaratiecultuur die onder politiechefs was ontstaan, en zei uit de grond van zijn hart: 'Het is werkelijk van de knotse.'

De 'van de'-constructie kenden we voorheen voornamelijk van 'van de gekke', soms ook gespeld als 'van de gekken'. Als je verontwaardigd bent over het feit dat de supermarkt helemaal geen oliebollenmix meer heeft terwijl het nota bene december is, dan kun je roepen: 'Maar dat is toch van de gekke?'

Als variatie hierop heb ik ook wel eens gehoord: 'Het is van de ratten besnuffeld.' Maar echt wijdverspreid is dat nooit geworden.

De uitdrukking 'van de gekke' vindt haar oorsprong in de *cutting edge* comedyserie *Pipode Clown* (1958!-1980!), omdat Klukkluk de indiaan (nou ja, indiaan... blanke man met vlechten) dat om de haverklap zei. Inmiddels vindt niemand het meer Klukkluktaal, maar serieuze taal die je nu eenmaal nodig hebt als je verontwaardigd bent. 'Vorig jaar stuurde ik driehonderd kerstkaarten. Driehonderd. En weet je hoe veel ik er terugkreeg? Vijf! Het is van de gekke.'

Om de 'van de'-constructie te gebruiken met het

woord 'knots' was helemaal nieuw. Hulde dus aan de man van de politiebond, die op uiterst knusse wijze zowel een hommage bracht aan Klukkluk als aan de gehele familie Knots. 'Van de knotse.' Laten we proberen 'm erin te houden.

KEIHARD GENIETEN

'Ik kan gewoon zó genieten van de herfst! Echt niet normaal! Keihard die wind door mijn haren! Tuurlijk!'

ZOMAAR

Er is iets aan de hand met het woord 'zomaar'. Vroeger werd zomaar alleen gebruikt om toeval of willekeur uit te drukken. 'Waarom hebben jullie dat bushokje vernield?' 'Kweenie. Zomaar.'

Nu heeft 'zomaar' weinig meer met zomaar te maken. Let er maar eens op. Hoe vaak hoor je tegenwoordig niet een gesprekje als dit: 'Ga je nog naar de sportschool?' 'Dat zou zomaar kunnen.' Daar zit geen toeval meer bij, deze persoon gaat zeker naar de sportschool, maar hij wil het op een relaxte, haast nonchalante manier uitdrukken.

Ook zonder dat er een vraag aan voorafgaat, is 'zomaar' prima te gebruiken, indien gewenst uitgebreid met 'ineens': 'Ik denk dat ik zomaar ineens een biertje ga nemen.' De gesprekspartner kan dan antwoorden: 'Ja, doe eens gek.'

Het moderne 'zomaar' wordt vooral gebezigd door

mensen die onproblematisch van aard zijn, of zo willen overkomen. Het omgekeerde van de zomaar-mens is de onmiddellijk-mens: 'Ik wil dat die vuilniszakken onmiddellijk van de overloop verdwijnen!' De zomaar-mens zou dezelfde uitspraak zo formuleren: 'Weet je wat zomaar heel erg leuk zou zijn? Als die vuilniszakken buitengezet zouden worden.'

Interviewers bedienen zich ook graag van 'zomaar'. In dat geval heeft het te maken met het verschijnsel 'voorgesprek'. Tijdens een voorgesprek wordt het hele interview alvast voorgekookt, waardoor het interview zelf alleen nog maar een toneelstukje is, waarin het voorgesprek wordt nagespeeld. Een tijdje geleden hoorde ik op de radio de interviewer tegen de geïnterviewde zeggen: 'En nu denk ik zomaar dat er nog wel wat meer aan de hand is, met die polders.' 'Nou, inderdaad,' kan de geïnterviewde dan beginnen. En de luisteraar weet: deze vraag kwam niet uit de lucht vallen, hier was sprake van voorkennis. Dat de interviewer laat merken dat hij al weet wat het antwoord is, is slim; hij erkent dat het interview tot op zekere hoogte gescript is, maar die erkenning zelf lijkt spontaan en natuurlijk. En dan kom je zomaar ineens best professioneel over.

WAAR DAN?

'Ik ben daar gek.'

LOS HOOFD

Fysiotherapie is toch een betaalde vorm van intimiteit. Vermoed ik. Ik denk tenminste niet dat de oermensen, die elkaar de hele tijd aan het vlooien waren, behoefte hadden aan een fysiotherapeut (wel een mooi idee, een fysiotherapeut met zo'n uitklapbank die de grot binnenstapt).

Ik heb een fysiotherapeut gehad die mijn hoofd als een bal in zijn handen liet rondrollen. En daarna zei hij: 'Ik vind het heel mooi dat je je zo kunt overgeven. Heel mooi. Heel mooi.' Mijn nek voelde een beetje raar, en ik vond het eigenlijk ook niet echt goed dat ik mijn hoofd zomaar in handen legde van een volstrekt vreemde. Maar ook weer trots hè, dat ik de beste patiënt was.

MEZELF

Onlangs liep ik bij station Rotterdam Centraal, waar ik een jongen van midden twintig met een zwaar Surinaams accent hoorde zeggen: 'En toen dacht ik bij mezelf, dit gaat niet werken.'

Grappig: ik veronderstelde altijd dat vooral opa's en oma's 'bij zichzelf' dachten. 'Ik denk bij mezelf, ik neem er een advocaatje bij. Dat heb ik wel verdiend.' Ik denk dat kabouters, zo ze bestaan, ook vaak iets bij zichzelf denken. Het klinkt gezellig. De jongen op het station had echter heel coole gympen aan, en er liep ook een lekker wijf naast. Dat 'bij mezelf' gaf hem toch iets kneuterigs.

Door jongere mensen wordt 'bij mezelf' meestal min of meer ironisch gebruikt, en ook nog meestal in de tweede persoon: 'Jaja, jij dacht zeker bij jezelf: ik laat die vuilnis wel staan, iemand anders ruimt het wel op? Lekker is dat.'

'Ik merk bij mezelf' is dan weer wel ongekend populair. 'Ik merk bij mezelf dat ik heel erg behoefte heb aan dingen doen waar ik gewoon een positief gevoel van krijg.' We kennen het type.

'Bij mij' kan ook gebruikt worden om gedachten te uiten, namelijk op deze manier: 'Bij mij is het echt zo van, ik zie het allemaal wel.' Dat klinkt wel interessant, alsof je geest een huisje is waar van alles gebeurt. Een soort 'bij ons in de Jordaan', maar dan 'bij mij in mijn hersenen'.

Wat ik minder hoor, de laatste tijd, is 'ik voor mij'. Toen ik nog kind was waren er hordes volwassenen die zinnen uitkraamden als: 'Ik voor mij vind relatietherapie niet zo'n punt. Maar Bart-Jan is mordicus tegen.' Je hoorde nooit 'hij voor hem' of 'zij voor haar'. Alleen maar 'ik voor mij'. Alleen volwassenen zeiden het. Als kind wist je destijds intuïtief al dat die uitspraak weer uit zou zijn tegen de tijd dat je zelf volwassen zou worden. Dat je veroordeeld zou zijn tot 'Bij mij is het echt zo van'. En dat je alleen als je heel erg cool was, zó cool dat je schijt had aan cool-zijn, dat je dan, af en toe, mocht zeggen: 'Ik dacht bij mezelf.'